

Inhoud

DEEL I: HET BEGIN VAN HET BEGIN 7

1. De Grote Drie 9
2. Voorouders 20
3. Substituten 28
4. Homo-intellectuelen 36
5. Vrouwezaken 43
6. Groei 51
7. Het lied van de aarde 58
8. Een vrouw die deugt 67
9. Mannentafel 76
10. Euforie van het Eureka 85
11. Reis naar het einde van de wereld 92
12. Grenzen aan de groei 99

DEEL II: HET EINDE VAN HET BEGIN 111

13. Wonderkind zonder talent 113
14. Koning en Inktvis 122
15. Het ondergrondse 129
16. Communistische kanalen 135
17. De compositie van de wereld 142
18. In media res 147
19. De laatste stap 154
20. Zijn was zijn 159
21. Herenclub 163
22. Samenwerking 169
23. *Confidential* 174
24. Rouwverwerking 183
25. Toppogingen 194

DEEL III: HET BEGIN VAN HET EINDE 205

- 26. Op zoek naar de verdwenen tijd 207
- 27. Klimaatdepressie 215
- 28. Romantische opvoeding 220
- 29. Collega's 227
- 30. Het falen van Obama 232
- 31. Moetje 237
- 32. Voordelen van het ouder worden 242
- 33. Een heel mooie jongen 246
- 34. 'Der Abschied' 251
- 35. Stralende toekomst 257
- 36. Het raadsel verkleinen 263

DEEL IV: HET EINDE VAN HET EINDE 269

- 37. Teleurstellingen 271
- 38. Eer en trots 276
- 39. Klimaatcantate 280
- 40. De echte Roderik 286
- 41. Niet ieder leven kan een Mozart zijn 290
- 42. Idealisten en realisten 297
- 43. Twee halen, één betalen 305
- 44. De feiten 308
- 45. Het witte huis op de groene berg 314
- 46. Trauma's 322
- 47. Leven en laten leven 327
- 48. Tijd voor nieuw leiderschap 335
- 49. Liefde en dood 339

Sterrenkundige epiloog: Toekomstmuziek 347

DEEL I

HET BEGIN VAN HET BEGIN

1972

I

De Grote Drie

Is niet alle kunst een vorm van recycling? Zoals de ouders voortleven in het kind, leeft Mozart voort in Schubert, leeft de muziek voort in de muziek. De eeuwige cyclus van hetzelfde en niet-hetzelfde, de toonladder die wordt geoefend om het muziekstuk te kunnen spelen, om het muziekstuk te kunnen componeren. Zo hobbelt de mensheid door de geschiedenis. Is de geschiedenis eindig of oneindig? Heeft de mensheid een begin, een midden en een einde? Waar zitten we nu?

Het doel was om het origineel te overtreffen. Je moest immers hoog mikken in het leven, met minder geen genoegen nemen. Althans, dat was de theorie. Ernest Schwarz wist dat het leven zo niet in elkaar zat, dat je soms wel degelijk met minder genoegen moest nemen. Hij zag het overal om zich heen. Toch zat er iets nobels in dit streven naar het hogere. Alles beter dan veilig in de comfortzone van de middelmatigheid blijven. De kans om de top te halen was klein, maar ook een kleine kans is een kans. De wetten van de kansberekening waren de wetmatigheden van het leven. Wanneer je helemaal boven aan de piramide stond, zag je dat soort dingen.

Ernest was een galante womanizer. Hij hield van vrouwen en de gevoelens bleken vaak wederzijds. Hij was een knappe man met een verzorgd voorkomen en had naast een grote neus ook een enorme geldingsdrang. In een interview met een Amerikaanse krant had Ernest gezegd dat hij met duizend vrouwen de liefde had bedreven, een citaat dat hem tot op de dag van vandaag achtervolgde en waar men hem in de kunstwereld belachelijk mee

probeerde te maken, alsof hij een of andere potsierlijke ijdelruit was. Ook zijn vriend Adam Scheltema pestte hem vaak met zijn vrouwenverslaving. Adam dweept met Schopenhauer, die de liefde filosofisch genadeloos onderuit had gehaald: liefde was ‘blinde wil’. Blind je verlangens volgen, zonder dat die verlangens ooit blijvend bevredigd worden. Als een hond een stok narennen, zinloos je instinct achterna. Adam vond dat mensonterend en daarom ontkende hij zijn eigen seksualiteit. Vol trots wijdde hij zich aan ‘zelfverwoesting’: dedain voor het lichamelijke om zich zo volledig mogelijk op het geestelijke te richten. Hierdoor begon Adam er steeds wereldvreemder en onverzorgder uit te zien, wat nog eens werd versterkt door zijn ongezonde levensstijl (zuipen, vreten, roken). Hij noemde zichzelf een postmoderne monnik.

Ernest en Adam waren lid van kunstenaarssociëteit De Kring. Het was een veredeld bruin café met een grote houten toog. Er hing een soort doodgeslagen genialiteit in de lucht, je voelde dat hier al decennialang vergeefs naar de kern van het menselijk leven werd gezocht. Ernest en Adam hadden er een vaste tafel. Wanneer Adam bij binnenkomst iemand op hun plek zag zitten had hij meermaals de betreffende persoon bij de broekriem opgepakt, naar de andere kant van de ruimte gedragen en daar neergesmeten – één keer met een gebroken neus tot gevolg. Achter zijn rug om werd hier schande van gesproken, maar recht in zijn gezicht durfde niemand iets te zeggen. In De Kring stonden Ernest en Adam helemaal boven aan de pikorde. En dat wilde heel wat zeggen, tussen al die gevierde kunstenaars met hun bovengemiddelde ego’s.

Voor hun darwinistische gedrag verontschuldigten Ernest en Adam zich nooit. Het was immers de natuurlijke orde. Wat deed je aan de survival of the fittest? Net als de planten en de dieren moesten ook de mensen zich aan Darwin onderwerpen, de mens overtrof de orchideeën en de kwallen wat dat betreft niet. Kleine afwijkingen die door natuurlijke selectie in de loop der miljoenen jaren tot allerlei veranderingen en zelfs tot verschillende soorten leidden, dat spel hield nooit op.

Nadat een groepje wereldvreemde schrijvers met tegenzin was vertrokken om hun discussie over Roland Barthes en de dood van de auteur elders voort te zetten, namen Ernest en Adam hun vaste plekken in.

‘Wat heeft de dag jou gebracht, maestro?’ opende Adam traditioneel.

‘Noten om te kraken, stemmen om te staken,’ luidde de bekende tegenzet. ‘En u, mijn niet zo jonge vriend?’

‘Een stukje over de Club van Rome. Ken je die?’

‘Die rotaryclub voor het milieu? Daar had Hans het laatst over. Zelf zou ik de zogenaamd nobele motieven van die topindustriëlen nooit vertrouwen – ze handelen uiteindelijk altijd voor eigen gewin.’

‘Ik heb hun conceptrapport gelezen, dat is echt een doemverhaal,’ zei Adam. ‘Begin eenentwintigste eeuw zal een combinatie van bevolkingsexplosie en welvaartstoename voor een uitputting van de grondstoffen zorgen. En dan is er dus niet meer genoeg voor iedereen. De wereld zal zich kapotschrikken als dat rapport naar buiten komt.’

‘Iedere generatie creëert zijn eigen apocalyps. Uiteindelijk komt die voorspelling dan nooit uit. Dat is de mens eigen, alsof we zonder crisis niet kunnen leven – alsof we die doembeelden nodig hebben in onze collectieve psyche.’

‘Dat ben ik met je eens, maar desondanks is het een overtuigend rapport. Ze gebruiken het voorbeeld van een exponentieel groeiende lelie, dat vind jij vast een mooi beeld. In een vijver groeit een waterlelie. De lelie verdubbelt elke dag zijn grootte. Als de lelie ongestoord kan groeien, bedekt hij in dertig dagen de gehele vijver en verstikt dan al het andere leven. Vraag: op welke dag is nog maar de helft van de vijver bedekt, en hoeveel tijd heb je dan om de lelie terug te snoeien?’

‘Op dag vijftien?’

‘Het antwoord is op dag negenentwintig. Dan is de vijver half bedekt. Dat is ook logisch, want de lilies verdubbelen immers iedere dag en op de voorlaatste dag is de vijver per definitie halfvol.

En dan heb je dus nog maar één dag om in te grijpen.’

‘En op welke dag zit de mensheid nu?’

‘Volgens de Club van Rome zitten we nu al op die voorlaatste dag. Het is vijf voor twaalf. We moeten nu ingrijpen of we gaan ten onder.’

‘En jij gelooft dat?’

‘Ik geloof dat. De komende tien jaar zullen we moeten stoppen met de consumptiemaatschappij, met de kapitalistische ratrace en met de massale bevolkingsgroei. De politiek moet in actie komen, maar de politiek beweegt per definitie traag.’

‘Dat hoor ik ook van Hans. Nu hij daar rondloopt, krijg ik uit de eerste hand mee hoe het in Den Haag werkt. Hij heeft geen hoge dunk van het gemiddelde Kamerlid, dat schijnen bijna allemaal cultuurbarbaren te zijn die Mozart niet van Beethoven kunnen onderscheiden.’

‘Het wil niet echt lukken met zijn democratische revolutie. Hij doet het leuk hoor, met zijn elf zetels, maar die partij is tot mislukken gedoemd, dat heb ik van het begin af aan al voorspeld. Ze houden je altijd buiten de kern van de macht.’

‘Het is een kwestie van decennia, niet van jaren. Hans geeft eerlijk toe dat hij zich daarop heeft verkeken.’

‘Wishful thinking, Ernest. Daar hebben we allemaal in meer of mindere mate last van.’

‘Ik niet.’

‘Nee, jij niet. Jij maakt het waar. Maar dat zul je niet vol kunnen blijven houden. De nederlaag is het menselijk lot.’

‘De nederlaag kan ook een overwinning zijn. Als je het goed speelt. Denk aan de poëzie van Jacques Bloem.’

‘Denkend aan de dood kan ik niet slapen, niet slapend denk ik aan de dood.’

‘Zoiets.’

‘Nee, niet zoiets. Dat is een exact citaat. Twijfel jij aan mijn reproductieve vermogens?’

Ernest schoot in de lach, en precies op dat moment kwam een jonge vrouw met een lange groene jas de sociëteit binnen. Ze keek

zoekend om zich heen. Ernest ving haar blik en als vanzelf kwam ze naar hem toe. Ze keken elkaar recht aan: de lachende Ernest en het serieuze gezicht van het meisje, de pendule van het heen en weer slingerende leven.

‘Je lacht me toch niet uit, hè?’ zei ze met een warme stem.

‘Ik zou niet durven. Zeker niet bij een nieuw gezicht. Met wie hebben we de eer, als ik vragen mag?’

‘Ik ben Pauline Berg.’

‘Ik ben Ernest Schwarz. En dit is Adam Scheltema.’

‘Ja, dat had ik al gezien.’

‘Je kent Adam?’

Adam keek haar gevleid aan.

‘Adam nog niet. Ik ken ú. Althans, ik ken uw muziek. Ik ben sopraan, vandaar. Op het conservatorium hebben we een heel blok over u gehad.’

‘Een heel blok, toe maar. Hoor je dat, Adam? Op het conservatorium ben ik tot het curriculum doorgedrongen.’

‘Je begint te veel gevestigde orde te worden. Wanneer ze over je gaan doceren moet je oppassen als modernist. Mainstream is een gemene stroom. Maar wat brengt jou hier in ons selecte, dubieuze kringetje, beste Pauline?’

‘Ik heb een afspraak met Peter Schat. Hebben jullie die al gezien? Ik ben iets te vroeg omdat ik niet langer kon wachten.’

‘Aha, Peter. Die is meestal aan de late kant omdat hij van hot naar her rent, als je begrijpt wat ik bedoel. Hij heeft een beetje moeite met maat houden. Een gevaarlijke eigenschap voor een componist. Hij houdt er zijn eigen klok op na.’

‘Je mag zolang wel bij ons komen zitten hoor,’ zei Ernest. ‘Dat vindt Peter vast niet erg.’

‘Nou graag. Ik dacht dat jullie misschien rivalen waren, dat hoor je soms.’ Pauline deed haar jas uit en schoof aan.

‘Rivaliteit is iets voor burgers, vind je niet?’ daagde hij haar uit.

‘Ja, daar ben ik het mee eens. Mijn ouders betrap ik er ook vaak op en dan snap ik niet dat je je daar zo druk om kan maken, om wat andere mensen hebben en wat andere mensen denken.’

‘Was einer hat, was einer vorstellt, was einer ist.’

‘Dat is Adams favoriete Schopenhauercitaat.’

‘En wat houdt dat in?’

‘Dat zijn de verschillende manieren van in het leven staan,’ legde Adam uit. ‘De materialist is gericht op wat hij heeft, de burgerman is bang voor wat ze van hem denken, de individualist is tevreden met wie hij is.’

‘En wat zijn jullie?’

‘Wat denk jij?’

‘Toch wellicht burgermannen?’

Ernest en Adam keken elkaar geamuseerd aan.

‘Ze durft wel,’ zei Ernest.

‘Ons kwetsen in het diepst van onze ziel. Daar waar het het meest pijn doet. Daar waar de grote leegte huist. De leegte die de volheid in zich draagt.’

‘Zelf zal ze ook vast een burgerman zijn. Dat ze dat op ons projecteert.’

‘Ik ben in ieder geval geen individualist,’ zei Pauline.

‘Nee, dat zou erg vreemd zijn voor een sopraan.’

‘Niet alle zangers zijn einzelgängers hoor.’ Ze had de ironie opgemerkt.

‘En daarom spreek jij af met Peter? Omdat je geen einzelgänger bent?’

‘Ja. En omdat ik hem een interessante man vind. Hij vertelde laatst bijvoorbeeld dat zijn ouders naar Amerika zijn geëmigreerd toen hij veertien was, dat ze hem hier hebben achtergelaten als kind. Daar werd ik enorm door geraakt.’

‘Dat zijn gewoon trucs,’ zei Ernest.

‘Trucs?’

‘Om je in bed te krijgen. Je zou eens moeten weten hoe vaak hij dat verhaal hier aan de bar heeft verteld. Het werkt bijna altijd.’

‘Bij vrouwen en bij mannen. Hij valt niet alleen op mooie meisjes, hij valt ook op mooie jongens. Soms nog maar net meerderjarig.’

‘Of net niet.’

‘Voortdurend de grens opzoeken hè, dat is Peter ten voeten uit. In de muziek en in het leven. Die man heeft geen rust in zijn donder, het zou me niet verbazen als hij een dezer jaren dood neervalt.’

‘Wat flauw om zo gemeen over hem te zijn.’

‘Is ook zo,’ zei Adam. ‘Hij zal hetzelfde bij ons doen, vermoed ik. Hij heeft een beetje een minderwaardigheidscomplex bij ons, al probeert hij dat te verbloemen door extra hard te schreeuwen. Dat in de steek gelaten jongetje hè – die psychologie blijft de rest van je leven doorwerken.’

‘Misschien is hij daarom een beroemd componist.’

‘Dat zit er dik in,’ zei Ernest. ‘Beschadigde mensen hebben de meeste kans op succes. Omdat ze zo hard van hun trauma wegrennen. Ze rennen voor hun leven.’

‘Dus u bent ook beschadigd?’

‘Ik niet. Ik onttrek mij aan de algemene wetten, daar voel ik mij het prettigst bij. Adam is wel beschadigd trouwens.’

‘Hevig beschadigd,’ zei Adam lachend. ‘Gereformeerd milieu. Succesvolle vader. Lange familietraditie. Alles maakte zich klaar voor het Hogere, en toen kwam ik.’

‘Bent u ook kunstenaar?’

‘Ik ben stukjesschrijver. Columnist.’

‘En waar schrijft u over?’

‘Over alles. Over het leven. Over de liefde. Over de tijdgeest. Over illusies en desillusies. Over de ondergang van de wereld.’

‘Dat klinkt interessant.’

‘Dat is het ook. Nadenken is interessant. Opschrijven wat zich in je brein afspeelt, het pad van de associaties volgen.’

‘Dat doen we in de muziek ook. Maar dan volgen we de associaties van de componist, niet onze eigen associaties.’

‘Daarom worden jullie solisten ook enigszins overschat,’ zei Ernest. ‘Als je me toestaat om eerlijk te zijn althans.’

‘Hoe weet u dat ik een solist ben?’

‘Dat ligt er dik bovenop. Iemand die geen solist is, gedraagt zich niet zoals jij. Wanneer jij je entree maakt, dan staat er meteen